

VU Research Portal

De dadelijke uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen

Meijer, S.

published in

Delikt en Delinkwent
2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Meijer, S. (2013). De dadelijke uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen. *Delikt en Delinkwent*, (1), 59-77.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

De dadelijke uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen²

8

8.1 EHRM 23 juli 2002, nr. 36985/97 (Västberga Taxi Aktiebolag and Vulic tegen Zweden)

"118. The Court notes that neither Article 6 nor, indeed, any other provision of the Convention can be seen as excluding, in principle, enforcement measures being taken before decisions on tax surcharges have become final. Moreover, provisions allowing early enforcement of certain criminal penalties can be found in the laws of other Contracting States. However, considering that the early enforcement of tax surcharges may have serious implications for the person concerned and may adversely affect his or her defence in the subsequent court proceedings, as with the position with the use of presumptions in criminal law, the States are required to confine such enforcement within reasonable limits that strike a fair balance between the interests involved. This is especially important in cases like the present one in which enforcement measures were taken on the basis of decisions by an administrative authority, that is, before there had been a court determination of the liability to pay the surcharges in question.

119. In assessing whether, in the present case, the immediate enforcement of the surcharges exceeded the limits mentioned above, the Court first notes that the financial interests of the State, which are such a prominent consideration in maintaining an efficient taxation system, do not carry the same weight in this sphere. This is because, although tax surcharges may involve considerable amounts of money, they are not intended as a separate source of income but are designed to exert pressure on taxpayers to comply with their obligations under the tax laws and to punish breaches. Thus, surcharges are a means of ensuring that the State receives taxes due under the relevant legislation. Accordingly, whereas a strong financial interest may justify the State's applying standardised rules and even legal presumptions in the assessment of taxes and tax surcharges and collecting taxes immediately, it cannot by itself justify the immediate enforcement of tax surcharges.

120. Another factor to be taken into account is whether the tax surcharges can be recovered and the original legal position restored in the event of a successful appeal against the decision to impose the surcharges. The Court notes that, under Swedish law, a successful appeal will lead to the reimbursement of any amount paid with interest. Moreover, a bankruptcy decision can be quashed upon a request for the reopening of the bankruptcy proceedings. It is also possible to bring proceedings against the State for compensation for any financial loss caused by the bankruptcy. Nevertheless, in cases where considerable amounts have been the subject of enforcement, reimbursement may not fully compensate the individual taxpayer for his or her losses. A system that allows enforcement of considerable amounts of tax surcharges before there has been a court determination of the liability to pay the surcharges is therefore open to criticism and should be subjected to strict scrutiny."

8.2 HR 25 september 2012, LJN BX5063 (CIBW)

"4.1. Het middel klaagt dat de Rechter-Commissaris ten onrechte heeft geoordeeld dat art. 14fa Sr buiten toepassing moet blijven wegens strijd met het legaliteitsbeginsel vervat in art. 1 Sr en art. 7 EVRM.

-
1. *Universitair docent straf(proces)recht Vrije Universiteit Amsterdam. De auteur dankt M.J. Borgers en M. Duker voor hun commentaar naar aanleiding van een eerdere versie van deze bijdrage.*
 2. Citeerwijze: S. Meijer, 'De dadelijke uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen', DD 2013, 8.

4.2. Art. 14fa Sr is ingevoerd bij de Wet van 17 november 2011, *Stb.* 2011, 545 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met wijzigingen van de regeling van de voorwaardelijke veroordeling en de regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Deze wet is in werking getreden op 1 april 2012 (*Stb.* 2011, 615). De in art. 14fa Sr vervatte regeling voorziet in de mogelijkheid van een voorlopige tenuitvoerlegging van een eerder voorwaardelijk opgelegde vrijheidsstraf.

4.3. De in art. 14fa Sr vervatte regeling heeft betrekking op de executie van een opgelegde straf. De invoering van deze regeling kan dus niet worden aangemerkt als een wijziging van wetgeving ten aanzien van de strafbaarstelling of de strafbedreiging. Gelet hierop en in aanmerking genomen dat toepassing van art. 14fa Sr als zodanig geen wijziging brengt in de aard en de maximale duur van de mogelijk ten uitvoer te leggen straf, kan niet worden gezegd dat een onmiddellijke toepassing van deze bepaling in strijd is met het legaliteitsbeginsel dat is vervat in art. 1 Sr en in art. 7 EVRM.

4.4. Het oordeel van de Rechter-Commissaris dat een onmiddellijke toepassing van art. 14fa Sr in strijd is met het legaliteitsbeginsel, zoals vervat in art. 1 Sr en art. 7 EVRM, is dus onjuist. Het middel klaagt daarover terecht."

8.3 Rechtbank Assen, 27 september 2012, LJN BX8709

"De rechter-commissaris is van oordeel dat, nu de vordering voorlopige tenuitvoerlegging pas twee dagen na de aanhouding door het OM, dat kennelijk de aanhouding van veroordeelde noodzakelijk is blijven vinden, is ingediend, dit niet 'onverwijld' in de zin van art. 14fa lid 2 Sr door het OM is ingediend. Het bepaalde in art. 14fa lid 2 Sr moet gelezen worden als een voorschrift aan het OM om voortvarend te handelen in een situatie waarin een veroordeelde van zijn vrijheid is beroofd, teneinde zo spoedig mogelijk een rechter die vrijheidsberoving te laten beoordelen. In het onderhavige geval heeft het OM geen feiten of omstandigheden aangevoerd die het niet onverwijld indienen van de vordering rechtvaardigen. De rechter-commissaris ziet hierin evenwel geen aanleiding om het OM niet-ontvankelijk te verklaren dan wel de vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging hierom af te wijzen. De rechter-commissaris ziet in het verzuim van het OM de vordering 'onverwijld' in te dienen wel aanleiding de rechtbank ten behoeve van haar beslissing met betrekking tot de vordering tot definitieve tenuitvoerlegging in haar overweging de factoren te betrekken die in het dictum van deze beschikking staan weergegeven.

(...)

De rechter-commissaris merkt op dat hij niet op de vordering van het OM tot voorlopige tenuitvoerlegging binnen de termijn als bedoeld in art. 14fa lid 3 Sr heeft beslist. De aanhouding ex art. 14fa lid 1 Sr vond, zoals gezegd, plaats op zondag 23 september 2012 om 02.15 uur plaats. De rechter-commissaris had derhalve vóór woensdag 26 september 02.15 uur dienen te beslissen op de vordering van het OM. Hiertoe wordt het volgende overwogen. De behandeling van de vordering ving aan op dinsdag 25 september 2012 om 12.30 uur. Aanwezig waren, naast de rechter-commissaris en de griffier, de veroordeelde en diens raadvrouw. Hoewel daartoe door het OM opgeroepen, is toen de vertegenwoordiger van het Leger des Heils (Jeugdzorg en Reclassering) Groningen niet als getuige-deskundige verschenen. De rechter-commissaris merkt op dat de oproeping door het OM aan het Leger des Heils niet eerder dan dinsdag 25 september om 08.35 uur is gefaxt. Ook ten aanzien van deze oproeping merkt de rechter-commissaris op dat deze rijkelijk laat aan het Leger des Heils is gedaan. In het door de veroordeelde en diens raadvrouw toen ter zitting naar voren gebrachte, alsmede in de inhoud van het dossier, zag de rechter-commissaris aanleiding om alsnog de vertegenwoordiger van het Leger des Heils Groningen als getuige-deskundige ten behoeve van de behandeling van de vordering op te roepen, aangezien de rechter-commissaris zich onvoldoende voorgelicht achtte. De behandeling van de vordering voorlopige tenuitvoerlegging is derhalve aangehouden tot woensdag 26 september 2012, 13.30 uur, teneinde de getuige-deskundige op te roepen om ter zitting een verklaring af te laten leggen. Hangende de beslissing heeft de rechter-com-

missaris de veroordeelde niet in vrijheid gesteld (art. 14fa lid 3 Sr). Hoewel deze gang van zaken, in het bijzonder de overschrijding van de termijn als bedoeld in art. 14fa lid 3 Sr, met betrekking tot de positie van de veroordeelde in verband met diens vrijheidsbeneming als met die bepaling in strijd moet worden gezien, zal de rechter-commissaris in het onderhavige geval daar niet het gevolg van de niet-ontvankelijkheid van het OM in zijn vordering dan wel afwijzing van de vordering aan verbinden. De rechter-commissaris ziet in het niet-naleven van art. 14fa lid 3 Sr wel aanleiding de rechtbank ten behoeve van haar beslissing in haar overweging de factoren te betrekken die in het dictum van deze beschikking staan weergegeven.

(...)

De rechter-commissaris beslist als volgt:

beveelt de voorlopige tenuitvoerlegging van de door de rechtbank opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf.

(...)

De rechter-commissaris geeft de rechtbank in overweging, mocht zij van oordeel zijn dat de tenuitvoerlegging van de destijds opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf moet worden bevolen, de duur van de gevangenisstraf te verminderen met het aantal dagen dat reeds voor de beslissing van de rechter-commissaris om de voorlopige tenuitvoerlegging te bevelen, ten uitvoer is gelegd, te weten vier (4) dagen.

Mocht de rechtbank evenwel van oordeel zijn dat veroordeelde de – eventueel door de Rb te wijzigen – bijzondere voorwaarden alsnog dient na te komen, dan geeft de rechter-commissaris de Rechtbank in overweging de duur van de voorwaardelijke gevangenisstraf te verkorten met het aantal dagen dat veroordeelde vóór de beslissing van de rechter-commissaris ter fine van de voorleiding aan de rechter-commissaris van zijn vrijheid beroofd is geweest.”

8.4 Rechtbank Assen, 28 september 2012, LJN BX8806

“De raadsman heeft gedurende de behandeling van de vordering voorlopige tenuitvoerlegging aangevoerd dat de Rechtbank Assen in haar vonnis van 3 juli 2012 niet heeft bepaald dat de voorwaarden dadelijk uitvoerbaar zijn en dat dit verzuim tot afwijzing van de vordering dient te leiden. De rechter-commissaris verwerpt dit verweer. Hoewel vastgesteld moet worden dat de rechtbank Assen in bedoeld vonnis niet de clausule als bedoeld in art. 14e lid 1 Sr heeft opgenomen, leidt dit in het onderhavige niet tot een afwijzing van de vordering. De rechter-commissaris heeft vastgesteld dat veroordeelde heeft ingestemd met de opname in het IMC op 6 juli 2012 en toen de intentie hiertoe ook heeft uitgedragen met de behandeling te willen beginnen. Uit het vonnis van 3 juli 2012, ter zake waarvan geen hoger beroep is ingesteld door veroordeelde, blijkt dat veroordeelde zich tijdens de behandeling van de strafzaak gemotiveerd daarvoor heeft opgesteld. De rechter-commissaris houdt het er derhalve voor dat veroordeelde wetens en willens vrijwillig aan de tenuitvoerlegging van de voorwaarden is begonnen.

(...)

De rechter-commissaris is van oordeel dat er ernstige redenen bestaan te vermoeden dat veroordeelde zich niet aan de bijzondere voorwaarden heeft gehouden en zal gaan houden indien de voorlopige tenuitvoerlegging niet zal worden bevolen. Daarmee is dan ook aan de voorwaarde om tot een voorlopige tenuitvoerlegging van de niet ten uitvoer gelegde vrijheidsstraf op de voet van art. 14fa lid 5 Sr over te gaan, voldaan. Deze zal dan ook worden bevolen.”

8.5 Rechtbank Alkmaar, 2 augustus 2012, LJN BX4001

“Anders dan de officier van justitie is de rechtbank van oordeel dat artikel 14fa Sr enkel ziet op vrijheidsbenemende sancties. De ISD maatregel is in het Wetboek van Strafrecht opgenomen in

Titel IIa, welke ziet op maatregelen. Mede gelet op de recente inwerkingtreding van artikel 14fa Sr (per 1 april 2012) ziet die bepaling naar de letter van de wet naar het oordeel van de rechtbank niet op maatregelen, waaronder de ISD maatregel. De wet noch de wetgeschiedenis bieden hiervoor enig aanknopingspunt. Van een analoge toepassing kan dan ook geen sprake zijn.

De thans ingediende vordering is gebaseerd op artikel 14g Sr. Deze bepaling ziet op de tenuitvoerlegging van straffen en niet op maatregelen, zoals de thans gevorderde tenuitvoerlegging van een ISD maatregel. De rechtbank is van oordeel dat voor de vordering tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijk opgelegde ISD maatregel artikel 38r Sr van toepassing is, welke bepaling niet in de vordering is opgenomen. In Titel IIC van het vierde boek van het Wetboek van Strafvordering is hieromtrent een aparte procedurele regeling opgenomen. Zo wordt een vordering ex artikel 38r Sr behandeld in openbare raadkamer en niet (zoals een vordering ex artikel 14g Sr) ter terechtzitting. Gelet op vorenstaande zal de rechtbank het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk verklaren in de vordering. Voorts zal de rechtbank het bevel tot voorlopige tenuitvoerlegging dat de rechter-commissaris heeft gegeven opheffen en de onmiddellijke invrijheidsstelling van veroordeelde gelasten."

1 Inleiding

Het uitvoeren van strafrechtelijke sancties nog voordat de rechterlijke beslissing onherroepelijk is, is sinds enige tijd in bepaalde gevallen mogelijk. Het instellen van hoger beroep schorst de tenuitvoerlegging in die gevallen niet. Deze dadelijke uitvoerbaarheid wordt in steeds meer gevallen mogelijk gemaakt. Al sinds 2010 kan de rechter de terbeschikkingstelling met voorwaarden dadelijk uitvoerbaar verklaren (artikel 38 lid 6 Sr).³ Sinds 1 april 2012 is daar de mogelijkheid voor de rechter bijgekomen om de vrijheidsbeperkende maatregel (een gebiedsverbod, een contactverbod of een meldplicht) dadelijk uitvoerbaar te verklaren (artikel 38v lid 4 Sr).⁴ Op dezelfde datum werd ook de dadelijke uitvoerbaarheid geïntroduceerd voor de in het kader van de voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegde voorwaarden en het daarop uit te oefenen toezicht (artikel 14e lid 1 Sr).⁵ Het einde is daarmee nog niet in zicht. Aangekondigd is dat onderzoek wordt gedaan naar een bredere toepassing van de dadelijke uitvoerbaarheid van rechterlijke vonnissen. Daarbij wordt bezien of deze uitbreiding gericht zou moeten zijn op sancties die een direct gevolg hebben voor veiligheid en gedragsbeïnvloeding, zoals de voorwaardelijke strafoplegging 'in den brede', de maatregel tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders en de terbeschikkingstelling, of ook op andere sancties, zoals de taakstraf, de geldboete en de vrijheidsstraf.⁶ In het regeerakkoord 2012 is inmiddels – enigszins eufemistisch – aangekondigd dat straffen van twee jaar of meer in eerste aanleg direct worden 'geëffectueerd', ongeacht een ingesteld hoger beroep. Bij een delict met slachtoffers zou dat al na een jaar mogelijk moeten zijn.⁷ Daarmee wordt het uitgangspunt van artikel 557 Sv dat geen beslissing ten uitvoer mag worden ge-

3. Wet van 1 juli 2010 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de maatregel van terbeschikkingstelling met voorwaarden (Aanpassingen *tbs* met voorwaarden), *Stb.* 2010, 270 (inwtr. 1 september 2010), *Stb.* 2010, 308.
4. Wet van 17 november 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van een rechterlijke vrijheidsbeperkende maatregel (rechterlijk gebieds- of contactverbod), *Stb.* 2011, 546 (inwtr. 1 april 2012, *Stb.* 2011, 615).
5. Wet van 17 november 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de wijzigingen van de regeling van voorwaardelijke veroordeling en de regeling van voorwaardelijke invrijheidstelling, *Stb.* 2011, 545 (inwtr. 1 april 2012, *Stb.* 2011, 615).
6. *Kamerstukken II* 2011/12, 29 279, nr. 132, p. 9. Zie in dit verband ook het conceptwetsvoorstel langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking waarin voorzien is in de dadelijke uitvoerbaarheid.
7. Regeerakkoord VVD-PvdA, 29 oktober 2012, p. 26.

legd zolang daartegen nog enig rechtsmiddel openstaat en als dit is aangewend, totdat het is ingetrokken of daarop is beslist, in belangrijke mate verlaten.

De praktijk ziet zich inmiddels gesteld voor de toepassing van deze nieuwe mogelijkheden. Tot veel vragen of ophef heeft de invoering van de mogelijkheid van de dadelijke uitvoerbaarheid voor zover mij bekend niet geleid. Tot heel veel rechtspraak heeft deze relatief nieuwe wettelijke mogelijkheid evenmin geleid. Dat maakt het schrijven van een rechtspraakrubriek over dit onderwerp evenwel niet minder interessant. De recente invoering van deze relatief nieuwe wettelijke mogelijkheden zorgt ervoor dat in de praktijk de nodige vragen en onduidelijkheden rijzen over hoe de wettelijke regeling moet worden toegepast. Het maakt echter wel dat het betoog hier en daar iets breder wordt getrokken dan de huidige wetgeving. Het doel van deze bijdrage is erin gelegen om te bezien hoe de toepassing van de mogelijkheid van dadelijke uitvoerbaarheid in de praktijk gestalte krijgt. Welke vragen zijn in de jurisprudentie aan de orde gekomen en welke vragen roept deze jurisprudentie op?

Deze bijdrage vangt aan met een uitwerking van het in artikel 557 Sv neergelegde uitgangspunt dat strafrechtelijke beslissingen niet ten uitvoer mogen worden gelegd zolang zij nog niet onherroepelijk zijn. De spanningsverhouding tussen dit uitgangspunt en de dadelijke uitvoerbaarheid staat centraal in paragraaf 2. Vervolgens wordt in paragraaf 3 ingegaan op de vraag of artikel 1 Sr en artikel 7 EVRM aan een onmiddellijke werking van artikel 14fa Sr in de weg staan. De vraag naar de onschuldpresumptie en de verhouding daarvan tot de dadelijke uitvoerbaarheid komt aan de orde in paragraaf 4. Waar de aandacht in het voorgaande met name gericht zal zijn op de dadelijke uitvoerbaarheid van de voorwaardelijke gevangenisstraf – om de eenvoudige reden dat daar de meeste jurisprudentie over is gepubliceerd – wordt in paragraaf 5 nader ingegaan op de vraag of het ook mogelijk zou moeten zijn om andere sancties dadelijk uitvoerbaar te verklaren. Enkele procedurele aspecten van de procedure tot aanhouding en voorlopige tenuitvoerlegging als bedoeld in artikel 14fa Sr komen aan de orde in paragraaf 6. Deze bijdrage wordt in paragraaf 7 afgesloten met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

2 Het uitgangspunt van artikel 557 Sv

Het uitgangspunt met betrekking tot de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen is dat deze niet ten uitvoer mogen worden gelegd zolang zij nog niet onherroepelijk zijn (artikel 557 lid 1 Sv).⁸ De ratio van dit wezenlijke uitgangspunt van het strafprocesrecht is dat wanneer een rechterlijke beslissing direct ten uitvoer zou kunnen worden gelegd, er onherstelbaar nadeel kan zijn toegebracht indien de beslissing door het aanwenden van een rechtsmiddel wordt vernietigd.⁹

Er zijn evenwel uitzonderingen mogelijk (lid 3). Bevelen bij vonnis of arrest verleend die dadelijk uitvoerbaar zijn, vormen zo een uitzondering. Het bekendste voorbeeld daarvan betreft de bevelen tot voorlopige hechtenis. Zij zijn dadelijk uitvoerbaar (artikel 73 lid 1 Sv). De ratio daarvan ligt voor de hand: de verdachte moet deze bevelen door de instelling van een rechtsmiddel niet illusoir kunnen maken.¹⁰ Voorts kent de Wet op de Economische Delicten al sinds de invoering daarvan in 1951 de mogelijkheid om een aantal daarin ge-

8. Dit uitgangspunt is al sinds de invoering van het Wetboek van Strafvordering daarin neergelegd. Zie Wet van 15 januari 1921, *Stb.* 1921, 14.

9. A.J. Blok & L.Ch. Besier, *Het Nederlandsche strafproces*, derde deel, Haarlem: H.D. Tjeenk Willink 1926, p. 188.

10. *Kamerstukken II* 1913/14, 286, nr. 3, p. 83.

noemde bevelen en beschikkingen dadelijk uitvoerbaar te verklaren (artikel 31 WED).¹¹ Het betreft onder andere de (vrij ingrijpende) voorlopige maatregel tot gehele of gedeeltelijke stillegging van de onderneming (artikel 29 lid 1 onder a WED) waardoor de mogelijkheid is gecreëerd om snel in te grijpen in ernstige verstoringen in het economische leven en het voortduren daarvan te beletten.¹² Het instellen van een rechtsmiddel heeft in dat geval geen schorsende of opschortende werking. Bij vrij ernstige alcohol- en snelheidsovertredingen kan daarnaast, vooruitlopend op de op te leggen bijkomende straf van de ontzegging van de rijbevoegdheid, het rijbewijs worden ingevorderd (artikel 164 WVV 1994).

Het uitgangspunt dat rechterlijke beslissingen niet ten uitvoer mogen worden gelegd zolang zij nog niet onherroepelijk zijn, kan met andere woorden worden afgewogen tegen andere belangen. Een afweging van belangen ligt eveneens ten grondslag aan de recent ingevoerde mogelijkheden van dadelijke uitvoerbaarheid.

Zo kan een bevel strekkende tot dadelijke uitvoerbaarheid van de voorwaarden en het toezicht in het kader van de veroordeling tot voorwaardelijke gevangenisstraf enkel worden gegeven indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen (artikel 14e Sr). Deze bepaling moet beperkt worden uitgelegd. Uit het woord 'wederom' in dit artikel volgt dat de dadelijke uitvoerbaarheid slechts kan worden bevolen indien er sprake is van een veroordeling en recidivegevaar voor gewelds- en/of zedenmisdrijven.¹³ Een ruimere strekking heeft de wetgever kennelijk niet beoogd.¹⁴ De reden voor het dadelijk uitvoerbaar verklaren van de voorwaarden en het daarop uit te oefenen toezicht moet zijn gelegen in de bescherming van de veiligheid en lichamelijke integriteit van personen. Dit belang rechtvaardigt volgens de memorie van toelichting een afwijking van het uitgangspunt dat de tenuitvoerlegging eerst een aanvang neemt na het onherroepelijk worden van de veroordeling.¹⁵ Daarnaast wordt in de parlementaire stukken ook betekenis toegekend aan het verhogen van de effectiviteit en de geloofwaardigheid van voorwaardelijke sancties.¹⁶ De geloofwaardigheid en de toepassing van de voorwaardelijke gevangenisstraf zijn er volgens de memorie van toelichting bij gebaat dat in geval van overtreding van de voorwaarden snel kan worden opgetreden, dat wil zeggen dat een mogelijkheid wordt gecreëerd om de veroordeelde onmiddellijk na het constateren van de overtreding van de voorwaarden, aan te houden en in te sluiten. Een snelle strafrechtelijke reactie is noodzakelijk om de geloofwaardigheid en effectiviteit van straffen te waarborgen, zo lijkt de redenering te luiden.

Een vrijheidsbeperkende maatregel kan voorts alleen worden opgelegd indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte opnieuw een strafbaar feit pleegt of zich belastend gedraagt jegens een bepaalde persoon of bepaalde personen (artikel 38v Sr). De vrijheidsbeperkende maatregel zal met name worden opgelegd naar aanleiding van veelal lichte delicten die door hun aard of de wijze waarop deze zijn gepleegd een grote maatschappelijke impact hebben en voor de slachtoffers buitengewoon belastend kunnen zijn. Het voorkomen van recidive en de beveiliging van personen en goederen rechtvaardigt volgens de minister dat in individuele gevallen wordt afgeweken van het uitgangspunt dat

11. Wet van 22 juni 1950, *Stb.* 1950, K258 (inwtr. 1 mei 1951, *Stb.* 1951, 91).

12. *Kamerstukken II* 1947/48, 603, nr. 3, p. 13 en 22.

13. *Kamerstukken II* 2010/11, 32 319, nr. 7, p. 29.

14. Dat blijkt ook uit het feit dat een amendement strekkende tot een ruimere uitleg van artikel 14e Sr ten behoeve van veelplegers (*Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 12) is verworpen op advies van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (*Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 13).

15. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 13.

16. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 11 en *Kamerstukken I* 2010/11, 32 319, C, p. 10.

de tenuitvoerlegging eerst een aanvang neemt na het onherroepelijk worden van de veroordeling.¹⁷ De minister lijkt de mogelijkheid van dadelijke uitvoerbaarheid bovendien mede te motiveren aan de hand van het argument dat de mogelijk op te leggen maatregelen beperkt van karakter zijn en dat daarom aan de directe uitvoerbaarheid daarvan niet zodanige nadelen en onomkeerbare gevolgen kleven dat daartoe niet kon worden overgegaan.¹⁸

Voor het dadelijk uitvoerbaar verklaren van de terbeschikkingstelling met voorwaarden ontbreekt opmerkelijk genoeg een wettelijk criterium. Artikel 38 lid 6 Sr bepaalt slechts dat de rechter kan bevelen dat de terbeschikkingstelling met voorwaarden dadelijk uitvoerbaar is. Blijkens de parlementaire stukken wordt de noodzaak van deze mogelijkheid evenwel gegrond op het belang van de beveiliging van de samenleving. De mogelijkheid om de terbeschikkingstelling onmiddellijk ten uitvoer te leggen biedt een oplossing voor de zogenoemde toezichtloze periode.¹⁹ Ook bij deze sanctie lijkt het karakter daarvan in de afwijking te worden betrokken bij de vraag of een uitzondering moet worden gemaakt op het uitgangspunt van artikel 557 Sv. Zo wordt er op gewezen dat de terbeschikkingstelling met voorwaarden een lichtere variant is van de maatregel van terbeschikkingstelling met dwangverpleging, waarbij instemming nodig is van de veroordeelde en de betrokkene doorgaans een ruimere bewegingsvrijheid heeft.²⁰

De introductie van deze nieuwe mogelijkheden om strafrechtelijke sancties ten uitvoer te leggen voordat de rechterlijke beslissing onherroepelijk is, past binnen de doelstellingen van het vorige en het huidige kabinet om te komen tot een versnelde afdoening van strafzaken en een betere tenuitvoerlegging van de opgelegde straf.²¹ De tenuitvoerlegging van een strafrechtelijke beslissing moet snel en zeker verlopen.²² Het kabinet heeft in dit kader onderzoek laten doen naar de versterking van de slagvaardigheid van het strafrecht, waarbij de dadelijke uitvoerbaarheid als een van de mogelijke maatregelen die tegemoet zou kunnen komen aan deze doelstelling, is onderzocht.²³ Een snelle tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissing is volgens het kabinet met name van belang in gevallen waarin de bescherming van de samenleving of gedragsbeïnvloeding ter beperking van recidive aan de orde zijn.²⁴ De naar aanleiding van de Eindhovense zedenzaak ontstane ophef vormde bovendien aanleiding om te bezien op welke wijze de wettelijke regeling kan worden aangepast zodat de rechter kan bepalen dat de tenuitvoerlegging van maatregelen die gericht zijn op het bepalen van recidivegevaar eerder plaatsvindt.²⁵

17. *Kamerstukken II* 2010/11, 32 551, nr. 3, p. 11-12.

18. *Kamerstukken II* 2010/11, 32 551, nr. 3, p. 11-12. Zie ook *Kamerstukken II* 2010/11, 32 551, nr. 6, p. 18.

19. Dit betrof de periode tussen de beëindiging van de voorlopige hechtenis en de feitelijke aanvang van de terbeschikkingstelling met voorwaarden. *Kamerstukken II* 2008/09, 31 823, nr. 3, p. 1-2 en nr. 6, p. 8-9. Doordat de terbeschikkingstelling met voorwaarden nog niet ten uitvoer mocht worden gelegd zolang de beslissing nog niet onherroepelijk was, ontbrak de mogelijkheid om toezicht uit te oefenen. Het is voorgekomen dat nog niet onherroepelijk veroordeelden in deze periode een ernstig delict pleegden hetgeen tot grote maatschappelijke onrust leidde. Het belang van de rechtspositie van de veroordeelde – waarop door de dadelijke uitvoerbaarheid een inbreuk werd gemaakt – werd afgewogen tegen het maatschappelijk belang.

20. *Kamerstukken II* 2008/09, 31 823, nr. 3, p. 7-8.

21. *Kamerstukken II* 2011/12, 29 279, nr. 126 (actieprogramma 'Sneller doen, sneller straffen') en *Kamerstukken II* 2011/12, 33 000 VI, nr. 11.

22. *Kamerstukken II* 2011/12, 29 279, nr. 132, p. 4 en 8-9.

23. Zie F.W. Bleichrodt, P.A.M. Mevis & B.W.A. Volker, *Vergroting van de slagvaardigheid van het strafrecht; een rechtsvergelijkend perspectief*, Erasmus Universiteit Rotterdam, WODC 2011.

24. *Kamerstukken II* 2011/12, 29 279, nr. 132, p. 8.

25. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 12 waar wordt verwezen naar *Kamerstukken II* 2009/10, 32 123 VI, nrs. 65 en 70.

3 Het legaliteitsbeginsel en de voorlopige tenuitvoerlegging

Bij de oplegging van de voorwaardelijke gevangenisstraf kan de rechter bevelen dat de voorwaarden en het daarop uit te oefenen toezicht dadelijk uitvoerbaar zijn (artikel 14e Sr). Indien de veroordeelde zich vervolgens niet houdt aan de voorwaarden, kan hij ingevolge artikel 14fa Sr worden aangehouden, waarna de rechter-commissaris de voorlopige tenuitvoerlegging kan bevelen. De mogelijkheid van voorlopige tenuitvoerlegging van een eerder voorwaardelijk opgelegde vrijheidsstraf is geïntroduceerd door de Wet van 17 november 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met wijzigingen van de regeling van de voorwaardelijke veroordeling en de regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Deze wet is in werking getreden op 1 april 2012.²⁶ Een overgangsbepaling ontbreekt. Direct na de inwerkingtreding van deze wet heeft een aantal rechtbanken zich verschillend uitgelaten over de vraag of artikel 1 Sr en artikel 7 EVRM aan een onmiddellijke werking van artikel 14fa Sr in de weg staan.²⁷ Deze uiteenlopende beslissingen – waartegen ingevolge artikel 445 Sv geen gewoon rechtsmiddel openstaat – vormden voor procureur-generaal bij de Hoge Raad Knigge aanleiding voor het instellen van een beroep in cassatie (8.2).

De Hoge Raad houdt het kort en overweegt dat artikel 14fa Sr ziet op de executie van een opgelegde straf. De invoering van de regeling kan dus niet worden aangemerkt als een wijziging van wetgeving ten aanzien van de strafbaarstelling of de strafbedreiging. Bovendien brengt de toepassing van artikel 14fa Sr als zodanig geen wijziging in de aard en de maximale duur van de mogelijk ten uitvoer te leggen straf. Een onmiddellijke toepassing van deze bepaling levert dan ook geen strijd op met het legaliteitsbeginsel als vervat in artikel 1 Sr en artikel 7 EVRM.

Erg verrassend is deze uitspraak niet. De Hoge Raad lijkt hiermee de lijn van het *post-Scoppola*-arrest – dat artikel 1 Sr geen betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van opgelegde straffen – voort te zetten.²⁸ De Hoge Raad maakt in dat arrest – in navolging van de uitspraak van het EHRM in de zaak *Scoppola tegen Italië*²⁹ – een onderscheid tussen enerzijds veranderingen van wetgeving die zien op de strafbaarheid en anderzijds veranderingen ten aanzien van het sanctierecht. Voor wat betreft dit laatste heeft de Hoge Raad zijn rechtspraak aangescherpt:

“Voor die regels, die zowel het specifieke strafmaximum als meer algemene regels met betrekking tot de sanctieoplegging kunnen betreffen, heeft voortaan te gelden dat een sedert het plegen van het delict opgetreden verandering door de rechter met onmiddellijke ingang – en dus zonder toetsing aan de maatstaf van het gewijzigd inzicht van de strafwetgever omtrent de strafwaardigheid van de vóór de wetswijziging begane strafbare feiten – moet worden toegepast, indien en voor zover die verandering in de voorliggende zaak ten gunste van de verdachte werkt.”

26. Wet van 17 november 2011, *Stb.* 2011, 545 (inwtr. 1 april 2012, *Stb.* 2011, 615).

27. Zo oordeelde de Rechtbank Arnhem dat het legaliteitsbeginsel aan een onmiddellijke werking van artikel 14fa Sr in de weg staat: *Rb. Arnhem* 20 april 2012, *LJN* BW4291. Zie in dezelfde zin *Rb. Breda* 28 juni 2012, *LJN* BW9893. Andere rechtbanken hebben – al dan niet expliciet – geoordeeld dat van een schending van het legaliteitsbeginsel geen sprake is wanneer de regeling van artikel 14fa Sr wordt toegepast op voorwaardelijke veroordelingen die dateren van voor de datum van inwerkingtreding van de wet. Zie *Rb. Almelo* 16 april 2012, *LJN* BW3368; *Rb. Utrecht* 5 april 2012, *LJN* BW1055; *Rb. 's-Hertogenbosch* 13 april 2012, *LJN* BW3523 en *Rb. Assen* 25 april 2012, *LJN* BW4007.

28. HR 12 juli 2011, *NJ* 2012, 78 (*post-Scoppola*).

29. EHRM 17 september 2009, nr. 10249/03 (*Scoppola tegen Italië*).

In de onderhavige zaak (8.2) gaat het evenwel niet om een bepaling die ziet op de sanctietoemeting, maar om een bepaling die ziet op de tenuitvoerlegging van de sanctie. Ten aanzien daarvan overweegt de Hoge Raad in de *post Scoppola*-zaak dat de bepaling van artikel 1 Sr, waarin over 'de verdachte' wordt gesproken, zich beperkt tot lopende vervolgingen.

Dat artikel 7 EVRM geen betrekking heeft op de executiefase volgt eveneens uit EHRM *Scoppola tegen Italië*. Het Europese Hof sluit zich hiermee aan bij de eerder door de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens ingezette lijn.³⁰

Waar het uiteindelijk op neerkomt, is dat deze wetswijziging niet meebrengt dat de straf als zodanig zwaarder wordt dan de straf die ten tijde van het begaan van het feit was bedreigd of de straf die door de rechter was opgelegd. Aan de strafbedreiging en aan de door de rechter opgelegde straf verandert immers niets. Door de (wijze van tenuitvoerlegging) verandert bovendien de aard van de door de rechter opgelegde straf niet wezenlijk. Er wordt dan ook geen andere straf ondergaan dan op het moment van het begaan van het strafbare feit was gesteld. Het gaat 'slechts' om het moment van tenuitvoerlegging.

4 De onschuldpresumptie en de dadelijke uitvoerbaarheid en voorlopige tenuitvoerlegging

Een andere vraag die voortdurend terugkeert in de parlementaire stukken over de dadelijke uitvoerbaarheid, is of de tenuitvoerlegging van een nog niet in kracht van gewijsde gegane rechterlijke beslissing in strijd is met de onschuldpresumptie (artikel 6 lid 2 EVRM). Deze vraag wordt door de minister ontkennend beantwoord.³¹

Vooropgesteld moet worden dat het niet in strijd is met het onschuldbeginsel om iemand, nog voordat zijn schuld is vastgesteld door een onafhankelijke rechter, zijn vrijheid te ontnemen. In dit verband kan bijvoorbeeld gewezen worden op de voorlopige hechtenis. Ingevolge artikel 5 EVRM mag niemand van zijn vrijheid worden ontnomen, behalve op de in dat artikel genoemde gronden. Met name de in lid 1, onder a, genoemde grond is in dit verband relevant. Vrijheidsbeneming is op deze grond toegestaan indien een verdachte op rechtmatige wijze is gedetineerd na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter. Al sinds het *Wemhoff*-arrest uit 1968 wordt onder een veroordeling in de zin van de hiervoor genoemde bepaling niet uitsluitend een onherroepelijke veroordeling begrepen.³² De vrijheidsontneming na een rechterlijke veroordeling waartegen de verdachte in hoger beroep of beroep in cassatie gaat, berust op deze grond. Het EHRM laat daarmee ruimte voor vrijheidsbeneming na een niet-onherroepelijke veroordeling. De vrijheidsontneming lijkt tegen deze achtergrond geen strijd op te leveren met het onschuldbeginsel.³³

Dat de mogelijkheid om strafrechtelijke beslissingen dadelijk uitvoerbaar te verklaren in beginsel niet in strijd is met het onschuldbeginsel, lijkt voorts te volgen uit de zaken EHRM *Västberga Taxi Aktiebolag and Vulic tegen Zweden* (8.1) en EHRM *Janosevic tegen Zweden* waarin werd geklaagd dat fiscale boetes, die waren opgelegd door een beslissing van de administratie (Tax Authority), ten uitvoer werden gelegd alvorens de schuld van de betrokkene was vastgesteld door een rechter.³⁴ Het Europese hof overweegt dat artikel 6, noch een

30. Zie o.a. ECRM 3 maart 1986, nr. 11653/85 (*Hogben tegen Verenigd Koninkrijk*), welke lijn werd voortgezet door het Europese hof in o.a. EHRM 12 februari 2008, nr. 21906/04 (*Kafkaris tegen Cyprus*).

31. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 12 en nr. 4, p. 2-3 en *Kamerstukken II* 2010/11, 32 319, nr. 7, p. 25-27.

32. EHRM 27 juni 1968, nr. 2122/64 (*Wemhoff tegen Duitsland*).

33. Zo ook Bleichrodt, Mevis & Volker 2011, p. 142-143.

34. EHRM 23 juli 2002, nr. 36985/97 (*Västberga Taxi Aktiebolag and Vulic tegen Zweden*) en EHRM 23 juli 2002, nr. 34619/97 (*Janosevic tegen Zweden*).

andere bepaling van het EVRM in de weg staat aan de tenuitvoerlegging van de fiscale boetes voordat de beslissing waarbij deze fiscale boetes zijn opgelegd, onherroepelijk is geworden. Het hof wijst er daarnaast op dat verschillende Verdragsstaten de mogelijkheid kennen van dadelijke tenuitvoerlegging ('early enforcement') van bepaalde strafrechtelijke sancties ('certain criminal penalties').³⁵ Het hof lijkt de vraag of de dadelijke uitvoerbaarheid mogelijk is, dus niet enkel te beperken tot fiscale boetes, maar kijkt ook naar de mogelijkheid om andere strafrechtelijke sancties dadelijk uitvoerbaar te verklaren.

Tegelijkertijd lijkt uit deze arresten te volgen dat de mogelijkheid van dadelijke tenuitvoerlegging niet onbegrensd is. Zo lijkt het hof waarde te hechten aan het feit dat de dadelijke tenuitvoerlegging serieuze gevolgen ('serious implications') heeft voor de betrokkene en mogelijk een ongunstig effect op de verdediging van de betrokkene bij een hogere rechter. Verdragsstaten dienen dergelijke tenuitvoerleggingen bovendien binnen zekere grenzen te beperken waarmee een 'fair balance' wordt getroffen tussen de in het geding zijnde belangen.³⁶ Een andere relevante factor lijkt te zijn of de gevolgen van de strafrechtelijke sanctie ongedaan kunnen worden gemaakt en of de originele rechtspositie van de betrokkene kan worden hersteld in het geval van een succesvol hoger beroep.³⁷ Dat leverde in de onderhavige zaak geen probleem op omdat onder het Zweedse recht een succesvol hoger beroep leidde tot een vergoeding van het betaalde bedrag met rente. Het hof wijst er evenwel op dat in zaken waarin aanzienlijke bedragen gemoeid waren met de tenuitvoerlegging, de vergoeding de individuele betrokkene wellicht niet geheel kan compenseren voor zijn of haar schade. Op een systeem dat de tenuitvoerlegging toestaat van aanzienlijke bedragen voordat een rechter de aansprakelijkheid heeft vastgesteld, moet daarom nauwkeurig toezicht worden gehouden.

5 Dadelijke uitvoerbaarheid bij andere sancties?

De regeling van de voorlopige tenuitvoerlegging als bedoeld in artikel 14fa Sr heeft enkel betrekking op veroordelingen tot een vrijheidsstraf waarvan de rechter heeft bepaald dat de straf of een gedeelte daarvan niet ten uitvoer zal worden gelegd. De regeling ziet daarmee niet op maatregelen, zoals de (voorwaardelijk opgelegde) maatregel tot plaatsing van een veroordeelde in een inrichting voor stelselmatige daders. Indien in het kader van de voorwaardelijk opgelegde ISD-maatregel voorwaarden worden overtreden, kan het openbaar ministerie slechts een vordering tot (definitieve³⁸) tenuitvoerlegging indienen op grond van artikel 38r Sr en niet – zoals de officier van justitie betoogde in de zaak die leidde tot de uitspraak van Rechtbank Alkmaar van 2 augustus 2012, *LJN BX4001* (8.5) – een vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging op grond van artikel 14fa Sr. De regeling van de voorwaardelijk opgelegde ISD-maatregel kent namelijk, anders dan de regeling van de voorwaardelijke gevangenisstraf, niet de mogelijkheid van aanhouding en voorlopige tenuitvoerlegging. De veroordeelde zal in dat geval slechts kunnen worden aangehouden ter zake van overtreding van de algemene voorwaarde bij het plegen van een nieuw feit waarvoor voorlopige hech-

35. Zie in dit verband ook Bleichrodt, Mevis & Volker 2011 die vaststellen dat in de door hen onderzochte landen mogelijkheden van dadelijke uitvoerbaarheid bestaan, maar dat dit niet tot veroordelingen door het Europese Hof heeft geleid.

36. EHRM 23 juli 2002, nr. 36985/97 (*Västberga Taxi Aktiebolag and Vulic tegen Zweden*), par. 118 en EHRM 23 juli 2002, nr. 34619/97 (*Janosevic tegen Zweden*), par. 106.

37. EHRM 23 juli 2002, nr. 36985/97 (*Västberga Taxi Aktiebolag and Vulic tegen Zweden*), par. 120 en EHRM 23 juli 2002, nr. 34619/97 (*Janosevic tegen Zweden*), par. 108.

38. Ik gebruik in deze bijdrage het woord definitief om het onderscheid met de voorlopige tenuitvoerlegging aan te duiden.

tenis is toegelaten. Wanneer evenwel voorlopige hechtenis niet is toegelaten voor het nieuwe feit, dan wel bijzondere voorwaarden zijn overtreden, staat voor het openbaar ministerie slechts de mogelijkheid open van het indienen van een vordering tot tenuitvoerlegging van de maatregel ex artikel 38r Sr. De veroordeelde zal de behandeling van die vordering in vrijheid kunnen afwachten.

In de voorgaande zaak wordt evenwel een interessant punt aangesneden. Kennelijk leeft bij (sommige leden van) het openbaar ministerie de wens om een ruimer toepassingsbereik te geven aan de regeling van de dadelijke uitvoerbaarheid. Dat doet de vraag rijzen of de dadelijke uitvoerbaarheid in meer gevallen mogelijk zou zijn. En in hoeverre is een uitbreiding van de wettelijke mogelijkheid daartoe wenselijk? Dit zijn vragen die, gelet op hetgeen ik hiervoor in de inleiding opmerkte, op dit moment actueel zijn.

Hoewel uit de jurisprudentie van het EHRM (vooralsnog) niet de conclusie kan worden getrokken dat de mogelijkheid om een sanctie dadelijk uitvoerbaar te verklaren in strijd is met de onschuldpresumptie, lijkt de mogelijkheid om rechterlijke beslissingen dadelijk uitvoerbaar te verklaren ook niet onbegrensd. De jurisprudentie van het EHRM biedt daarvoor belangrijke aanknopingspunten.

Een eerste criterium voor de vraag of een rechterlijke beslissing dadelijk uitvoerbaar moet kunnen worden verklaard ziet op de gevolgen die de dadelijke uitvoerbaarheid heeft voor de veroordeelde en of daarvan een ongunstig effect uitgaat op de verdediging van de betrokkene bij een hogere rechter. Voor wat betreft de 'seriousness' van de gevolgen kan de vraag worden gesteld 'wat er op het spel staat' voor de veroordeelde. Gaat het om het betalen van een bepaald geldbedrag zoals het geval was in de zaken EHRM *Västberga Taxi Aktiebolag and Vulic tegen Zweden* en EHRM *Janosevic tegen Zweden*? En zo ja, tot welke hoogte belooft dit geldbedrag? Of gaat het om het om meer ingrijpende mogelijkheden? Bijvoorbeeld het beperken van de vrijheid van de veroordeelde of zelfs het ontnemen van de vrijheid, zoals het geval is bij de voorlopige tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke gevangenisstraf. Juist op dit punt moet enige voorzichtigheid geboden zijn. Uit het gegeven dat er nog geen zaken bekend zijn waarbij een dadelijke uitvoerbaar verklaarde sanctie strijd heeft opgeleverd met enige bepaling uit het EVRM, wil uiteraard nog niet zeggen dat dit dus ook zonder meer is toegestaan. Het omgekeerde volgt er evenwel ook niet uit. Dat andere landen de mogelijkheid van dadelijke uitvoerbaarheid kennen, zegt bovendien ook niet alles.

Daarnaast is het de vraag of van de dadelijke uitvoerbaarheid een ongunstig effect kan uitgaan op de verdediging van de betrokkene. In dit verband valt te wijzen op artikel 14fa lid 8 Sr op grond waarvan 'de rechter die bevoegd is te oordelen over de vordering tot tenuitvoerlegging' het bevel tot voorlopige tenuitvoerlegging kan opheffen. Indien de veroordeelde dus de aan hem opgelegde voorwaarden overtreedt en vervolgens wordt aangehouden en de rechter-commissaris de voorlopige tenuitvoerlegging beveelt, kan de rechter die moet oordelen over de vordering tenuitvoerlegging het bevel tot voorlopige tenuitvoerlegging opheffen. En als de verdachte in hoger beroep is gegaan tegen de voorwaardelijke veroordeling, is het hof op grond van artikel 14e lid 2 Sr bevoegd om het bevel tot dadelijke uitvoerbaarheid op te heffen.³⁹ Eenzelfde voorzieningen zijn ook getroffen bij andere sancties die dadelijk uitvoerbaar kunnen worden verklaard.⁴⁰ Stel nu echter dat de veroordeelde

39. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 13. Zie ook *Kamerstukken II* 2010/11, 32 319, nr. 7, p. 29.

40. Zie met betrekking tot de vrijheidsbeperkende maatregel artikel 38v lid 4 Sr. Bij de regeling van de vrijheidsbeperkende maatregel is overigens voor een wat andere opzet gekozen. De rechter-commissaris beveelt in dat geval namelijk niet de voorlopige tenuitvoerlegging, maar beveelt de gehele of gedeeltelijke tenuitvoerlegging van de in het vonnis bepaalde vervangende hechtenis (artikel 38x lid 5 Sr). Tegen deze beslissing van de rechter-commissaris staat overigens wel hoger beroep open (artikel 38x lid 7 Sr).

in hoger beroep is gegaan en door het hof wordt vrijgesproken, terwijl de definitieve tenuitvoerlegging van de eerder opgelegde gevangenisstraf is bevolen omdat de veroordeelden de voorwaarden van de in eerste aanleg opgelegde en dadelijk uitvoerbaar verklaarde voorwaardelijke gevangenisstraf heeft overtreden. Strikt genomen heeft de rechter in hoger beroep in deze situatie geen wettelijke mogelijkheid om een bevel tot tenuitvoerlegging als bedoeld in artikel 14g Sr op te heffen. Het kan enkel een bevel tot dadelijke uitvoerbaarheid opheffen en niet het daaruit voortvloeiende bevel tot definitieve tenuitvoerlegging. Er lijkt dan ook sprake te zijn van een lacune. Overigens kan de vraag worden gesteld of de beslissingsruimte van de rechter in hoger beroep feitelijk niet wordt beïnvloed. In hoeverre zal een rechter in hoger beroep zich nog daadwerkelijk vrij voelen om een andersluidende beslissing dan de rechter in eerste aanleg te nemen wanneer een deel van de sanctie inmiddels al is uitgevoerd?

In de tweede plaats lijkt het EHRM te eisen dat een 'fair balance' moet worden getroffen tussen de in het geding zijnde belangen. Er moet met andere woorden een afweging plaatsvinden tussen aan de ene kant het belang van de veroordeelde die door de dadelijke uitvoerbaarheid van de sanctie nadelig wordt getroffen in zijn rechtspositie en anderzijds de belangen van de maatschappij welke baat heeft bij de dadelijke uitvoerbaarheid. Zoals hiervoor is geschetst kunnen aan de dadelijke uitvoerbaarheid diverse belangen ten grondslag liggen. Zo kan het noodzakelijk worden geacht om direct in te grijpen om zodoende verder strafbaar en/of storend gedrag te beletten. Vervuilende activiteiten van een onderneming kunnen op die manier worden tegengegaan door het (tijdelijk) stilleggen van de onderneming. Overlastgevende activiteiten van bepaalde groepen personen kunnen een halt worden toegeroepen door het opleggen van een gebiedsverbod. Daarnaast worden de beveiliging van de maatschappij en het voorkomen van recidive genoemd als belangen die een uitzondering rechtvaardigen op het uitgangspunt dat rechterlijke beslissingen eerst worden uitgevoerd nadat deze onherroepelijk zijn. Of snelheid in de afdoening van strafzaken op zichzelf genomen een reden kan vormen om een rechterlijke beslissing dadelijk uitvoerbaar te verklaren, betwijfel ik echter. Datzelfde geldt voor de argumenten van geloofwaardigheid en effectiviteit van straffen. Komt de snelheid waarmee een straf ten uitvoer wordt gelegd daadwerkelijk ten goede aan de effectiviteit en de geloofwaardigheid daarvan?⁴¹ Een empirische onderbouwing van deze aanname ontbreekt in ieder geval in de parlementaire stukken. Mogelijk leidt het versneld afdoen van strafzaken zelfs tot een tegenovergesteld effect. Wanneer een verdachte in hoger beroep wordt vrijgesproken, terwijl inmiddels al een deel van de straf (voorlopig) ten uitvoer is gelegd, kan dat mogelijk gevoelens van onvrede en boosheid jegens de overheid veroorzaken waardoor de geloofwaardigheid van de strafrechtspleging juist wordt aangetast. Het komt mij daarnaast voor dat het gegeven dat de straf of de maatregelen die genomen kunnen worden beperkt van karakter zijn (bijvoorbeeld het verbod om zich in een bepaalde periode op een bepaalde plaats op te houden) en dat aan directe uitvoerbaarheid daarvan niet zodanige nadelen en onomkeerbare gevolgen kleven dat hiertoe niet kan worden overgegaan, nog geen redenen kunnen zijn om de dadelijke uitvoerbaarheid zonder meer wettelijk mogelijk te maken.⁴² Een andere vraag is voorts of de rechter in zijn vonnis blijk moet geven van een belangenafweging. Het criterium aan de hand waarvan de rechter moet beoordelen of de voorwaarden en het daarop uit te oefen-

41. Zie in dit verband G.J.N. Bruinsma, 'Snel straffen vanuit criminologisch perspectief: een paradox in de strafrechtspraktijk' en P.A.M. Mevis, 'Niet bij snelheid alleen: hoe snelrecht een toegevoegde waarde kan krijgen', in: *Snelrecht: hoe sneller, hoe beter?* (bundel OM-congres 2010), Den Haag 2010, p. 7-23 resp. p. 25-56.

42. Zie in dit verband *Kamerstukken II 2010/11*, 32 551, nr. 3, p. 11 waar de minister dit argument hanteert om bij de vrijheidsbenemende maatregel af te kunnen wijken van het uitgangspunt van artikel 557 Sv.

nen toezicht dadelijk uitvoerbaar moeten worden verklaard, is dat er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen. Op zijn minst genomen mag worden vereist dat de rechter blijkt geeft van dit wettelijke criterium. Een analyse van de rechtspraak leert echter dat dit criterium niet altijd wordt genoemd door de rechter.⁴³ Gelet op de ingrijpende gevolgen die de dadelijke uitvoerbaarheid voor de veroordeelde kan hebben, is het aan te bevelen om deze afweging steeds expliciet te maken. Het criterium impliceert een inschatting van het recidiverisico. Het lijkt dan ook voor de hand te liggen dat de rechter aangeeft waar hij het recidiverisico in het concrete geval op baseert. Binnen het kader van het genoemde criterium kunnen deze overwegingen mijns inziens bijdragen aan het expliciteren van de aan de dadelijke uitvoerbaarheid ten grondslag liggende belangenafweging.

Ten derde lijkt het Europese hof belang te hechten aan de vraag of de gevolgen van de strafrechtelijke sanctie ongedaan gemaakt kunnen worden en of de originele rechtspositie van de veroordeelde kan worden hersteld in geval van een succesvol hoger beroep. In dit verband rijst onder meer de vraag of voor de gewezen verdachte de mogelijkheid van schadevergoeding openstaat. Artikel 5 lid 5 EVRM garandeert in dit verband een recht op schade-loosstelling aan een ieder die ten onrechte is gearresteerd of gedetineerd. De regeling van de voorwaardelijke veroordeling tot gevangenisstraf lijkt op dit punt problematisch. In de situatie dat de verdachte in hoger beroep wordt vrijgesproken van het strafbare feit, terwijl de rechter in eerste aanleg de voorwaarden en het daarop uit te oefenen toezicht dadelijk uitvoerbaar heeft verklaard en de verdachte deze voorwaarden vervolgens heeft overtreden waarvoor hij is aangehouden en ingesloten, bestaat namelijk geen recht op schadevergoeding. Een schadevergoeding op grond van artikel 14l Sr is in dit verband uitgesloten, omdat deze bepaling slechts voorziet in een recht op schadevergoeding in de situatie dat de veroordeelde is aangehouden en ingesloten naar aanleiding van een vermeende overtreding van de dadelijk uitvoerbaar verklaarde voorwaarden en de vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging wordt afgewezen, dan wel het openbaar ministerie niet-ontvankelijk wordt verklaard. Een schadevergoeding aan de gewezen verdachte op grond van artikel 89 Sv voor de periode van vrijheidsbeneming als gevolg van de dadelijke tenuitvoerlegging is in dit geval evenmin mogelijk, omdat die bepaling alleen voorziet in een recht op vergoeding van de schade die is geleden tengevolge van 'ondergane verzekering, klinische observatie of voorlopige hechtenis'. Een mogelijkheid tot vergoeding ligt in dit geval wel in de rede. De juridische basis voor de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf is gelegen in de voorwaardelijke veroordeling waaraan in hoger beroep de grondslag is ontnomen. Dat gegeven maakt de vrijheidsbeneming nog niet onrechtmatig, maar een mogelijkheid om geleden schade vergoed te krijgen zou mijns inziens in deze situatie wel open moeten staan. In dit kader kan een parallel worden getrokken met de voorlopige hechtenis. Die wordt niet onrechtmatig door een latere vrijspraak, maar een schadevergoeding naar billijkheid is in dat geval wel mogelijk.⁴⁴ Deze lacune in de regelgeving is des te opmerkelijker, omdat in het kader van de vrijheidsbeperkende maatregel wel is voorzien in een recht op schadevergoeding indien de zaak eindigt zonder oplegging van de maatregel als bedoeld in artikel 38v Sr (artikel 38ij Sr).⁴⁵ Het is naar mijn mening sterk aan te bevelen om ook voor deze situatie een recht op schadevergoeding te creëren.⁴⁶

43. Zie hierover nader paragraaf 6.1.

44. Artikel 89 *juncto* 90 Sv.

45. Zie *Kamerstukken II* 2010/11, 32 551, nr. 3, p. 15-16.

46. Zie in dezelfde zin P.A.M. Mevis, 'Versterking door versnelling: nieuwe mogelijkheden voor een directe reactie op strafbare feiten', *DD* 2010, p. 1103-1114.

6 Procedurele waarborgen

6.1 *Bevel tot dadelijke uitvoerbaarheid vereist voor voorlopige tenuitvoerlegging*

De beslissing van de rechter om de dadelijke uitvoerbaarheid te bevelen bij de oplegging van de voorwaardelijke gevangenisstraf (artikel 14e Sr) kan verstrekkende gevolgen hebben. Bij een vermeende overtreding van de voorwaarden is het namelijk mogelijk om de veroordeelde onmiddellijk aan te houden en in te sluiten. De mogelijkheid om de dadelijke uitvoerbaarheid te bevelen is daarom met de nodige waarborgen omkleed.⁴⁷ Zo kan een bevel strekkende tot dadelijke uitvoerbaarheid alleen worden bevolen indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen. De bescherming van de veiligheid en lichamelijke integriteit van personen rechtvaardigt – zoals hiervoor uit paragraaf 2 bleek – dat de mogelijkheid wordt gecreëerd om in individuele gevallen af te wijken van het uitgangspunt dat de tenuitvoerlegging een aanvang neemt na het onherroepelijk worden van de veroordeling.⁴⁸ Concreet betekent dit dat de dadelijke uitvoerbaarheid enkel kan worden bevolen indien sprake is van een veroordeling en recidivegevaar voor gewelds- en/of zedenmisdrijven. De dadelijke uitvoerbaarheid kan dan ook niet worden bevolen indien er 'slechts' sprake is van een veroordeling voor diefstal,⁴⁹ bedreiging met zware mishandeling of bedreiging met een misdrijf tegen het leven gericht,⁵⁰ opzetheling of vernieling⁵¹ en afpersing door bedreiging met geweld en oplichting.⁵² Uit een analyse van de rechtspraak met betrekking tot artikel 14e Sr⁵³ blijkt eveneens dat het geen uitzondering is dat de dadelijke uitvoerbaarheid wordt bevolen, zonder dat wordt verwezen naar het in dat voorschrift neergelegde criterium en dat evenmin een belangenafweging wordt gemaakt of een overweging wordt gewijd aan het recidivegevaar.⁵⁴ Of er wordt een afweging aan de hand van geheel andere criteria gemaakt.⁵⁵ Dat is problematisch, omdat dat er thans toe leidt dat de dadelijke uitvoerbaarheid van voorwaarden wordt bevolen in gevallen waarin dat wettelijk niet mogelijk is. Zo werd de dadelijke uitvoerbaarheid onder andere bevolen in een zaak waarin veroordeeld was voor bedreiging

47. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 12-13 en *Kamerstukken II* 2010/11, 32 319, nr. 13, p. 2.

48. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 12-13.

49. Zie Hof Leeuwarden 29 oktober 2012, *LJN* BY1616 waarin het hof een eerder door de rechtbank gegeven bevel tot dadelijke uitvoerbaarheid opheft. Zie ook Rb. Zutphen 28 augustus 2012, *LJN* BX5899 en Rb. Utrecht 19 juni 2012, *LJN* BX1385 waarin de vordering tot dadelijke uitvoerbaarheid wordt afgewezen (in beide uitspraken was enkel diefstal bewezenverklaard).

50. Rb. Alkmaar 25 oktober 2012, *LJN* BY2237.

51. Rb. Alkmaar 19 juni 2012, *LJN* BW9582 (bewezenverklaard was diefstal, bedreiging met zware mishandeling, opzetheling en vernieling).

52. Rb. Assen 21 augustus 2012, *LJN* BX5136 (bewezenverklaard was afpersing door bedreiging met geweld, diefstal en oplichting).

53. Deze analyse is uitgevoerd door in de databank van www.rechtspraak.nl naar uitspraken in de periode tot en met november 2012 te zoeken met de zoekterm 'art. 14e Sr' en vervolgens nogmaals met de zoekterm 'dadelijk uitvoerbaar'. Dat laatste was noodzakelijk omdat niet alle rechtbanken en gerechtshoven artikel 14e Sr expliciet aanhalen in het vonnis of het arrest. Vervolgens is enkel gekeken naar de uitspraken die betrekking hebben op artikel 14e Sr.

54. Zie bijvoorbeeld Rb. Arnhem 16 mei 2012, *LJN* BW6051, Hof 's-Gravenhage 11 juli 2012, *LJN* BX4037, Rb. 's-Gravenhage 10 oktober 2012, *LJN* BX9840, Rb. Arnhem 14 augustus 2012, *LJN* BX4520, Rb. 's-Gravenhage 10 oktober 2012, *LJN* BX9827 en Rb. Utrecht 9 oktober 2012, *LJN* BX9589.

55. Zie bijvoorbeeld Rb. Utrecht 18 juni 2012, *LJN* BW9213 waarin de rechtbank de dadelijke uitvoerbaarheid gelast van de bijzondere voorwaarden, omdat dit ten gunste van verdachte is, verdachte met de bijzondere voorwaarden heeft ingestemd en het voor de verdachte van belang is dat de hulp snel in gang wordt gezet, hetgeen verdachte ook heeft bevestigd. Zie voor uitspraken met soortgelijke overwegingen: Rb. Utrecht 6 augustus 2012, *LJN* BX4871, Rb. Utrecht 8 augustus 2012, *LJN* BX6599 en Rb. Roermond 14 september 2012, *LJN* BX8023.

met enig misdrijf tegen het leven gericht en het doen van een valse aangifte,⁵⁶ valsheid in geschrift,⁵⁷ een poging tot het opzettelijk een minderjarige onttrekken aan het wettig over hem gestelde gezag of aan het opzicht van degene die dit desbevoegd over hem uitoefenen⁵⁸ en belaging.⁵⁹ De wetgever heeft (vooralsnog) niet gewild dat de dadelijke uitvoerbaarheid in deze gevallen mogelijk is. De belangen die verbonden zijn aan de dadelijke uitvoerbaarheid van de rechterlijke beslissing in deze gevallen zijn kennelijk niet zodanig dat zij een uitzondering op het uitgangspunt van artikel 557 Sv rechtvaardigen. Het lijkt mij dan ook duidelijk dat aan deze buitenwettelijke praktijk een einde dient te komen en dat de rechter zich er steeds van dient te vergewissen of de dadelijke uitvoerbaarheid in het concrete geval mogelijk is.

Een tweede waarborg is er in gelegen dat de beslissing of de dadelijke uitvoerbaarheid moet worden bevolen, in handen is gelegd van de rechter die daarbij alle omstandigheden van het geval kan afwegen. Wanneer de rechter de dadelijke uitvoerbaarheid niet heeft bevolen, houdt het daarmee dus ook op. De veroordeelde kan dan bij een vermeende overtreding van de voorwaarden niet worden aangehouden op grond van artikel 14fa Sr. Evenmin kan de rechter-commissaris de voorlopige tenuitvoerlegging bevelen.

De beschikking van de rechter-commissaris in Rechtbank Assen van 28 september 2012, *LJN* BX8806 (8.4) is dan ook onmiskenbaar in strijd met het hiervoor geschetste wettelijke systeem. In deze zaak was de verdachte veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf. Naast de algemene voorwaarde had de rechtbank de bijzondere voorwaarde opgelegd dat de veroordeelde zich diende te melden bij de Verslavingszorg Noord Nederland teneinde een beoogde opname voor te bereiden. Deze voorwaarden en het daarop uit te oefenen toezicht waren door de rechtbank niet uitvoerbaar bij voorraad verklaard. De veroordeelde werd vervolgens aangehouden omdat het vermoeden bestond dat hij enige gestelde voorwaarde niet had nageleefd. Of het hierbij ging om de algemene voorwaarde of een bijzondere voorwaarde, blijkt niet uit de beschikking. Over de rechtmatigheid van de aanhouding valt dus ook weinig te zeggen. Duidelijk is wel dat voor het openbaar ministerie in dit geval geen mogelijkheid bestond tot het indienen van een vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging. Het openbaar ministerie vond echter de rechtbank aan zijn zijde. Ondanks dat de rechtbank de dadelijke uitvoerbaarheid niet had bevolen, meende de rechter-commissaris toch over te kunnen gaan tot het bevelen van de voorlopige tenuitvoerlegging. De veroordeelde had ingestemd met de opname en de behandeling waardoor hij 'willens en wetens vrijwillig aan de tenuitvoerlegging van de voorwaarden' was begonnen, aldus de rechter-commissaris. Hierdoor wordt naar mijn mening echter een belangrijke waarborg miskend. De rechtbank wilde kennelijk niet dat de voorwaarden dadelijk uitvoerbaar werden verklaard. Had de rechtbank dat namelijk wel gewild, dan had zij een daartoe strekkend bevel moeten geven. De veroordeelde behoefde er daarom geen rekening mee te houden dat wanneer hij zijn vrijwillige opvolging aan de voorwaarden zou staken, er onmiddellijke tenuitvoerlegging zou kunnen plaatsvinden.

56. Rb. Arnhem 16 november 2012, *LJN* BY3274. Zie ook Rb. 's-Hertogenbosch 20 november 2012, *LJN* BY3490 (bewezenverklaard was bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht en handelen in strijd met artikel 13 WWM).

57. Rb. Haarlem 5 juli 2012, *LJN* BX0639.

58. Hetgeen een misdrijf tegen de persoonlijke vrijheid is en geen zeden- of geweldsmisdrijf. Zie Rb. 's-Hertogenbosch 22 juni 2012, *LJN* BW9006.

59. Belaging is eveneens een misdrijf tegen de persoonlijke vrijheid. Zie Rb. Maastricht, 23 november 2012, *LJN* BY4045 (bewezenverklaard was belaging en bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht).

6.2 *Ernstige redenen voor het vermoeden dat enige gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd*

Ook de aanhouding en de voorlopige tenuitvoerlegging na een vermeende overtreding van de voorwaarden zijn met de nodige waarborgen omkleed. Het openbaar ministerie kan de aanhouding van de veroordeelde slechts bevelen, indien er ernstige redenen bestaan voor het vermoeden dat hij enige gestelde voorwaarde niet heeft nageleefd. Voor de aanhouding van de veroordeelde kan het verschil maken of er een vermoeden bestaat van de overtreding van de algemene voorwaarden⁶⁰ of de bijzondere voorwaarden. Bij overtreding van een bijzondere voorwaarde zal het bevel tot aanhouding moeten worden gebaseerd op artikel 14fa Sr. In geval van het schenden van de algemene voorwaarde zal daarentegen de mogelijkheid kunnen bestaan om de veroordeelde in voorlopige hechtenis te nemen op grond van het nieuwe feit. Artikel 14fa Sr lijkt niet te eisen dat de officier van justitie in die situatie naast een bevel tot aanhouding voor het nieuwe feit ook steeds een afzonderlijk bevel tot aanhouding als bedoeld in artikel 14fa Sr moet geven. In die situatie wordt namelijk voldaan aan de ratio van het aanhoudingsbevel ex artikel 14fa Sr dat de veroordeelde binnen afzienbare tijd voor de rechter-commissaris wordt geleid om de vrijheidsbeneming te laten beoordelen.⁶¹

Het ernstige vermoeden dat enige gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd, lijkt in geval van overtreding van de algemene voorwaarde te kunnen worden afgeleid uit de door de rechter-commissaris vastgestelde aanwezigheid van ernstige bezwaren tegen de veroordeelde met betrekking tot het strafbare feit ter zake waarvan de vordering is gedaan.⁶² Voor het criterium van het 'ernstige vermoeden' is namelijk aansluiting gezocht bij het criterium van de 'ernstige bezwaren' in het kader van de toepassing van de voorlopige hechtenis.⁶³ Verder zal de rechter-commissaris zijn oordeel moeten baseren op de schriftelijke informatie die door het openbaar ministerie en de verdediging naar voren wordt gebracht.

Voor wat betreft de behandeling van de vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging bij de rechter-commissaris geldt voorts dat de rechter-commissaris niet oordeelt over de schuld-vraag en dat hij dus ook geen onderzoek doet en evenmin getuigen hoort. Gelet op het karakter van de procedure lijkt het evenmin voor de hand te liggen dat het openbaar ministerie getuigen oproept. Zie in dit verband *LJN BX8709* (8.3) waarin het openbaar ministerie op de ochtend van de dag van de behandeling van de vordering een vertegenwoordiger van het Leger des Heils had opgeroepen om nog diezelfde middag als getuige-deskundige te verschijnen bij de rechter-commissaris. Nog daargelaten dat het juridisch kader ontbreekt (de artikelen inzake het oproepen en horen van getuigen zijn immers – anders dan de artikelen 40 en 191 Sv, waarover later meer – niet van overeenkomstige toepassing verklaard op de procedure bij de rechter-commissaris), lijkt ook – praktisch gezien – de tijd waarbin-

60. Volledigheidshalve wijs ik er op dat de voorwaardelijke veroordeling sinds de inwerkingtreding van de Wet van 17 november 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de wijzigingen van de regeling van voorwaardelijke veroordeling en de regeling van voorwaardelijke invrijheidstelling, *Stb.* 2011, 545 (inwtr. 1 april 2012, *Stb.* 2011, 615) meerdere algemene voorwaarden kent. Naast de voorwaarde dat de veroordeelde zich voor het einde van de proeftijd niet schuldig maakt aan een strafbaar feit gelden ook de voorwaarden dat de veroordeelde, indien er bijzondere voorwaarden zijn gesteld, ten behoeve van het vaststellen van zijn identiteit medewerking verleent aan het nemen van vingerafdrukken of een identiteitsbewijs ter inzage aanbiedt, alsmede dat hij medewerking verleent aan reclaseringstoezicht, de medewerking aan huisbezoeken daaronder begrepen (art. 14c lid 1 Sr).

61. Vgl. Rb. Assen 29 juni 2012, *LJN BX0086*.

62. Zie in dezelfde zin Rb. Assen 29 juni 2012, *LJN BX0086*.

63. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 12 en nr. 4, p. 3.

nen de rechter-commissaris zijn beslissing moet nemen (driemaal vierentwintig uur na de aanhouding van veroordeelde⁶⁴) te kort voor het oproepen van getuigen.

De rechter-commissaris is evenmin bevoegd tot het wijzigen van de bijzondere voorwaarden en het geven van een opdracht tot nader onderzoek naar de geestvermogens van de veroordeelde.⁶⁵

6.3 Termijnen

Het openbaar ministerie moet na de aanhouding van de veroordeelde 'onverwijld' een vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging indienen bij de rechter-commissaris, alsmede een vordering tot (definitieve) tenuitvoerlegging als bedoeld in artikel 14g lid 1 Sr (artikel 14fa lid 2 Sr). In Rechtbank Assen, 27 september 2012, *LJN* BX8709 (8.3) was de vordering tenuitvoerlegging pas twee dagen na de aanhouding ingediend. De rechter-commissaris constateerde dat er geen goede redenen waren die het te laat indienen van de vordering rechtvaardigden, maar zag hierin geen aanleiding om de vordering van het openbaar ministerie af te wijzen. Wel gaf de rechter-commissaris de rechtbank in overweging het aantal dagen dat de veroordeelde voor de beslissing van de rechter-commissaris van zijn vrijheid beroofd was geweest in mindering te brengen bij de uiteindelijke beslissing (toewijzing van de vordering en bevel tot tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke gevangenisstraf, dan wel afwijzing van de vordering waardoor de veroordeelde de bijzondere voorwaarden alsnog moet nakomen).

De rechter-commissaris dient voorts binnen driemaal vierentwintig uur na aanhouding van de veroordeelde te beslissen op de vordering van het openbaar ministerie (artikel 14fa lid 3 Sr). Met deze bepaling wordt voldaan aan het voorschrift van artikel 5 lid 3 EVRM dat de gearresteerde 'promptly' aan een rechter wordt voorgeleid.⁶⁶ Met deze toetsing door de rechter-commissaris wordt bovendien uiting gegeven aan de in artikel 15 lid 2 Grondwet, 5 lid 4 EVRM en 9 lid 4 IVBPR neergelegde *habeas corpus*-gedachte die er op neerkomt dat een van zijn vrijheid beroofde persoon zich tot een rechter moet kunnen wenden.

In dezelfde zaak *LJN* BX8709 (8.3) leidde het alsnog oproepen van de vertegenwoordiger van het Leger des Heils als getuige-deskundige tot het overschrijden van de in artikel 14fa lid 3 Sr genoemde termijn. De rechter-commissaris verbond daaraan geen gevolgen in die zin dat het openbaar ministerie niet-ontvankelijk werd verklaard in zijn vordering, dan wel dat de vordering werd afgewezen. Ook hier zag de rechter-commissaris evenwel aanleiding om de rechtbank in overweging te geven om bij de behandeling van de (definitieve) vordering tenuitvoerlegging het aantal dagen dat de veroordeelde reeds voor de beslissing van de rechter-commissaris om de voorlopige tenuitvoerlegging te bevelen in mindering te brengen bij de uiteindelijk te nemen beslissing. Indien de voorlopige tenuitvoerlegging zou worden bevolen, dan zou dit aantal dagen in mindering kunnen worden gebracht op de tenuitvoerlegging van de destijds opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf. Voor het geval dat de rechtbank evenwel van oordeel zou zijn dat de veroordeelde de bijzondere voorwaarden alsnog dient na te komen, geeft de rechter-commissaris in overweging de duur van de voorwaardelijke gevangenisstraf te verkorten met het genoemde aantal dagen.

Deze beslissing roept de vraag op wat de consequentie kan zijn van een overschrijding van de in artikel 14fa lid 3 Sr genoemde termijn. Kan deze termijnoverschrijding worden verdisconteerd in de beslissing tot tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde straf? Voor de rechter-commissaris lijken slechts twee mogelijkheden open te staan: indien hij de vor-

64. Artikel 14fa lid 3 Sr.

65. Rb. Assen 25 april 2012, *LJN* BW4007.

66. EHRM 29 november 1988, *NJ* 1989, 815 m.nt. EAA (*Brogan e.a. tegen Verenigd Koninkrijk*).

dering van het openbaar ministerie toewijst, beveelt hij de voorlopige tenuitvoerlegging van de niet ten uitvoer gelegde vrijheidsstraf. Indien hij de vordering afwijst, beveelt hij de invrijheidstelling van de veroordeelde (artikel 14fa lid 5 Sr). Het is dus alles of niets: of de rechter-commissaris stelt de veroordeelde in vrijheid of de termijnoverschrijding blijft zonder consequentie. De 'tussenoplossing' van de rechter-commissaris is mijns inziens dan ook niet aan te bevelen en zou bij de veroordeelde mogelijk het vertrouwen kunnen wekken dat de rechtbank hiermee rekening zal houden.

Een vraag die hiermee nog niet is beantwoord, is hoe de rechter-commissaris moet beoordelen welk gevolg aan de termijnoverschrijding moet worden verbonden. De wet geeft hierover geen uitsluitsel. Relevante factoren lijken mij hier in ieder geval te zijn de mate van overschrijding, de reden van de overschrijding en de ernst van de overtreding. Afhankelijk daarvan zal de rechter-commissaris kunnen besluiten tot toewijzing, dan wel afwijzing van de vordering van het openbaar ministerie (en invrijheidstelling van de veroordeelde).

6.4 Raadplegen raadsman

De veroordeelde wordt in het kader van de behandeling van de vordering tot voorlopige tenuitvoerlegging gehoord (artikel 14fa lid 4 Sr). Artikel 40 Sv dat voorziet in de toevoeging van een raadsman is van overeenkomstige toepassing verklaard (piketregeling).⁶⁷ De vraag rijst vanaf welk moment de veroordeelde zijn raadsman moet kunnen raadplegen. Artikel 40 lid 2 Sv bepaalt in dit verband dat de raadsman 'onverwijd' op de hoogte moet worden gesteld. De ratio van deze bepaling is dat de verdachte rechtsbijstand heeft en dat hij mede daardoor zijn eigen proceshouding kan bepalen. Dat impliceert dat de rechtsbijstand moet worden verleend vanaf het moment dat de veroordeelde op grond van artikel 14fa lid 1 Sr van zijn vrijheid is beroofd. In het verlengde hiervan dient de veroordeelde ook onmiddellijk na zijn aanhouding op de hoogte te worden gesteld van zijn consultatierecht.⁶⁸ Dat roept de vraag op welk gevolg moet worden verbonden aan het feit dat de veroordeelde niet 'onverwijd' of zelfs geen juridische bijstand heeft gekregen. Het antwoord op deze vraag zal mijns inziens onder meer afhangen van de reden waarom de veroordeelde geen juridische bijstand heeft gehad. Zo kan het verschil maken of de politie een melding aan de piketadvocaat achterwege heeft gelaten of dat de piketadvocaat tegen de afspraken in niet is komen opdagen. Indien de veroordeelde in het geheel geen rechtsbijstand heeft gekregen van een raadsman doordat door de politie in het geheel geen melding aan een piketadvocaat heeft gedaan, lijkt mij de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie en de onmiddellijke invrijheidstelling van de veroordeelde de enige juiste oplossing.⁶⁹

7 Tot slot

In deze bijdrage is ingegaan op de dadelijke uitvoerbaarheid waartoe de wet in steeds meer gevallen de mogelijkheid biedt. Met het dadelijk uitvoerbaar verklaren van een sanctie wordt een uitzondering gemaakt op het wezenlijke uitgangspunt dat rechterlijke beslissingen pas kunnen worden uitgevoerd op het moment dat deze onherroepelijk zijn. Op dit uitgangspunt zijn uitzonderingen toegelaten. Dat levert niet per definitie strijd op met het onschuldbeginsel. Maatschappelijke belangen, zoals de bescherming van de veiligheid en de lichamelijke integriteit van personen, kunnen een uitzondering op dit uitgangspunt rechtvaardigen. Aan de hand van de jurisprudentie van het EHRM is evenwel betoogd dat de

67. Datzelfde geldt voor artikel 191 Sv dat ziet op de benoeming van een tolk.

68. Vgl. Rb. Assen 3 augustus 2012, L/JN BX3732.

69. Zie Rb. Assen 2 oktober 2012, L/JN BX9072.

mogelijkheid om de dadelijk uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen te bevelen niet onbegrensd is. De dadelijke uitvoerbaarheid kan ingrijpende gevolgen voor de veroordeelde hebben. De belangenafweging tussen enerzijds de belangen van de veroordeelde en anderzijds de in het geding zijnde maatschappelijke belangen die ten grondslag ligt aan het voorschrift dat de dadelijke uitvoerbaarheid slechts kan worden bevolen indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen, vormt in dat kader een belangrijke waarborg. Datzelfde geldt voor het voorschrift dat de rechter de dadelijke uitvoerbaarheid moet bevelen. Het is dan ook onwenselijk dat de rechter, zoals thans in de praktijk gebeurt, een bevel tot dadelijke uitvoerbaarheid geeft in gevallen waarbij dat volgens de wet niet mogelijk is, dan wel een bevel tot voorlopige tenuitvoerlegging geeft zonder dat de rechter de dadelijke uitvoerbaarheid heeft bevolen.

